

# El poder del davantal

## Àngela Clos Batlle, primera regidora a l'Ajuntament de Palafrugell, nomenada el 17 d'octubre del 1936

Text > GEMMA BUSQUETS ROS

«**L**a nostra columna fins ara ha sigut destinada a fer guàrdies i jo no he fet més que cosir, rentar i cuinar i ajudada per altres, però no em desanimo perquè crec que aviat podré fer altra cosa més per a la causa. Tinc la impressió de què nosaltres entrarem en combat quan hàgim ocupat Belchite, per l'altre costat.» L'Elisa Clos Batlle tenia només vint-i-dos anys quan, des del poble d'Azaila, a Terol, al front d'Aragó, va escriure aquesta lletra, que data del 26 de setembre del

1936 i que va publicar el diari *Ara* de Palafrugell. L'Elisa Clos Batlle és un nom en una llista, una de tantes que al final de tot, quan ja no es va poder «fer altra cosa més per a la causa», es va embarcar cap a Mèxic. Per entrar al país, va tenir el mateix número de visat que el seu marit, Teodoro Canals Codina. Quan semblava que tot s'havia de guanyar, i animada per la seva germana gran, l'Àngela, amb qui es portava tretze anys i a qui considerava amb orgull «la millor amiga», va narrar a la premsa palafrugellenca les seves

vivències de miliciana, lamentant-se d'una actuació «passiva» quan ja havia passat gairebé un mes des que havien sortit de Barcelona.

L'Àngela Clos Batlle (Cantallops, 1887 - Caracas, 1988) sabia molt bé què era dur el davantal. Indissoluble a la figura femenina, les dones com ella poques vegades se'l treien. L'Àngela, morena i menuda, amb cara seriosa, de qui ha viscut molt i s'ha fet respectar, el porta posat, d'un blanc immaculat, en la fotografia de grup, amb altres exiliats —les famílies Guasch, Deulofeu, Sabater i Gou—, a Saint Cosme de Vair, al País del Loira, a principis del 1939.

Nascuda a Cantallops el 1887, era una anarquista que es feia entendre amb el francès que havia après amb les monges de Sant Josep de Cluny que s'havien instal·lat a Agullana, fugint de les dificultats de la república de la llibertat, la fraternitat i la igualtat. A Agullana s'hi havia establert Rosa Batlle, mestressa de casa —o sia, també amb el davantal sempre posat—, i Pere Clos, ramader. Eren els pares de l'Àngela i de l'Elisa, i de dues germanes més: la Margarita i la Rosita.

Casada amb Ramon Gou Tornafoch, l'Àngela va tenir a Agullana el seu fill, en Pere. El 1926, en la puixança de la indústria surera, van decidir emigrar a Palafrugell. A Can Mario tampoc no es treia el davantal, ni a casa, amb dos infants per pujar, en Pere i la Rosa, la filla petita, delicada de salut. L'Àngela devia posar l'olla al foc abans de marxar, en un horari laboral de dilluns a dissabte, de vuit a dotze i de dues a sis de la tarda. Al



>> Àngela Clos al seu quiosc de venda de premsa a Caracas (Veneçuela), amb la seva filla, Rosa Gou Clos, i la seva jove, Gisèle, el juliol de 1967. (Foto: ARXIU MUNICIPAL DE PALAFRUGELL. COL·LECCIÓ MICHEL LE RESTE GOU.)



>> Socis de la barraca d'en Patlleri, al costat de llevant de Tamariu, l'estiu de 1930. L'Àngela Clos és a la primera fila, la primera d'esquerra a dreta, asseguda a terra, i al seu costat hi ha el seu marit, Ramon Gou. (Foto: ARXIU MUNICIPAL DE PALAFRUGELL. FONS FÈLIX FREIXAS GICH.)

migdia hi abocava els fideus, i a tornar-hi. Al so de les màquines fabrils i de tot el que implicaven, van néixer també la militància, el sindicalisme, l'anarquisme i l'afiliació a la CNT. I pel seu caràcter, per la seva manera d'expressar-se, l'Àngela es va guanyar el respecte dels companys.

En un míting de la CNT i la FAI celebrat el 22 d'octubre del 1936, «la companya Àngela Clos» hi va ocupar la presidència. Feia just una setmana que havia estat nomenada consellera municipal, regidora. Era la primera dona a ocupar el càrrec a l'Ajuntament de Palafrugell, i la primera, per qüestió de dos dies, a totes les comarques gironines. Així la recordarà la història. La primera i amb el davantal posat. En el míting, l'Àngela no va parlar. Sí que ho va fer Nativitat Mulet, la secretària de Propaganda de la SIA, la Solidaritat Internacional Antifeixista, emmirallant-se amb altres dones en lluita, des de les russes fins a les Bàrbars, les defensores de Girona durant la Guerra del Francès. Mulet va parlar dels deures i sacrificis de les dones a la rereguarda.

Quan va morir l'alcalde republicà Josep Sagrera Corominas, conegut com el *Mestre Sagrera*, l'Àngela Clos va escriure un obituari a l'*Ara* de Palafrugell, el 10 de febrer del 1934, en

«nom de totes les obreres palafrugellenques», i hi va destacar una lluita compartida i la seva memòria com a «timó de la nostra lluita constant»: «Els teus enemics són també els nostres: a tu, et feren mofa fins més enllà de la mort perquè eres un home bo. A nosaltres que som dignes també ens en fan cada dia amb la seva mitja rialla burlesca quan passem vers la fàbrica o el taller el cos feixuc pel treball corrent». Sagrera va ser empresonat durant la dictadura de Primo de Rivera, i la seva acadèmia, sancionada.

Durant la guerra, l'Àngela Clos va formar part de la comissió de sanitat i assistència social. En una de les seves primeres intervencions en el ple, l'octubre del 1936, va denunciar la manca de matèria primera, llana per fer peces d'abrigar per al front, quan s'instava les dones palafrugellenques a intensificar la producció de jerseis. Havia llegit a *Solidaridad Obrera* que s'oferien cinc mil quilos de llana per confeccionar peces d'abrigar per als combatents. L'Àngela també va formar part de la comissió de cultura, la qual havia de gestionar les escoles religioses que havien estat comissades o la biblioteca popular, que s'havia d'inaugurar el juliol del 1938. S'organitzaven recaptats per recollir fons, especialment queviures i productes necessaris per

als soldats del front: xocolata, galetes, colònia, mistos, espelmes...

El marit, Ramon Gou, feia poc que havia mort al front quan a l'Àngela li van demanar que parlés en públic en un míting, en un d'aquells viatges amb camió al front per portar el material als soldats. L'Angeleta —que era com Rosa Laviña, modista llibertària, es referia a qui era el seu model, el seu referent, un mirall, amb davantal— es va veure incapaç de parlar; es va emocionar. «Jo li tenia molta admiració perquè sempre prenia la paraula al Sindicat i parlava sense cap complex. Però aquell dia em va dir que ho sentia molt, però feia vuit dies que el marit era mort... "Al veure aquests nois al davant no podré dir res"», va explicar Rosa Laviña a la historiadora Concepció Saurí al llarg de molts estius i de moltes trobades. Va ser el primer cop que va pujar a la tarima, escenificant un relleu. Només va poder dir «Companys i companyes...!». Els aplaudiments van fer el fet.



>> Acta del Ple, del 17 d'octubre de 1936, que forma part del llibre d'actes del Ple del setembre de 1935 al novembre de 1936 (foli 177 revers), i en què consta la signatura de la regidora Àngela Clos. (Foto: ARXIU MUNICIPAL DE PALAFRUGELL. FONS AJUNTAMENT DE PALAFRUGELL.)